

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Address od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desktop editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

AA

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec

Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine

- 12 Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar

Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine

- 20 Tatjana Tkalčec

Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine

- 26 Kornelija Minichreiter

Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.

- 31 Saša Kovačević

Nova Bukovica – Sjenjak 2012.

- 35 Daria Ložnjak Dizdar

Medinci – Ćićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine

- 38 Marko Dizdar

Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini

- 44 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.

- 48 Tajana Sekelj Ivančan

Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virja u 2012. godini

- 55 Marina Ugarković
Tina Neuhauser

Stobreč 2012. – helenistički bedem

- 59 Marina Ugarković
Ivančica Schrank
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser

Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8 Daria Ložnjak Dizdar
Mirela Hutinec

Sotin – archaeological investigations in 2012

- 12 Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar

The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012

- 20 Tatjana Tkalčec

Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012

- 26 Kornelija Minichreiter

Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012

- 31 Saša Kovačević

Nova Bukovica – Sjenjak 2012.

- 35 Daria Ložnjak Dizdar

Medinci – Ćićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012

- 38 Marko Dizdar

The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje

- 44 Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević

Dolina-Glavičice, the investigations in 2012

- 48 Tajana Sekelj Ivančan

Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012

- 55 Marina Ugarković
Tina Neuhauser

Stobreč 2012 – Hellenistic fortification

- 59 Marina Ugarković
Ivančica Schrank
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser

Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

<p>64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine</p> <p>69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoseke A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački</p> <p>76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoseke A12 Sveta Helena – GP Gola</p> <p>88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće</p> <p>93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoseke A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac</p> <p>98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu</p> <p>102 Juraj Belaj Filomena Sirovica Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivancu 2012. godine</p> <p>109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine</p> <p>116 Asja Tomic Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine</p> <p>121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrklijan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra Crikvenica – <i>Ad turres</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine</p> <p>131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini</p>	<p>64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i></p> <p>69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i></p> <p>76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i></p> <p>88 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i></p> <p>93 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar <i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i></p> <p>98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i></p> <p>102 Juraj Belaj Filomena Sirovica <i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i></p> <p>109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i></p> <p>116 Asja Tomic <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i></p> <p>121 Bartul Šiljeg Goranka Lipovac Vrklijan Ivana Ožanić Roguljić Ana Konestra <i>Crikvenica – Ad turres, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i></p> <p>131 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Ana Konestra <i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i></p>
--	--

Terenski pregledi

136 Tatjana Tkalčec

Rekognosciranja na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167 Kristina Jelinčić Vučković

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175 Asja Tonc

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136 Tatjana Tkalčec

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167 Kristina Jelinčić Vučković

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175 Asja Tonc

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185 Andreja Kudelić

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190 Andreja Kudelić Filomena Širovica Dinko Tresić Pavičić

Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185 Andreja Kudelić

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190 Andreja Kudelić Filomena Širovica Dinko Tresić Pavičić

Documenting the relief features of the position Kurilovec-Belinščica in 2011 and 2012

Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.

Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012

Kornelija Minichreiter
Primljeno/Received: 18.3.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 22.6.2013.

Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je tijekom srpnja 2012. godine u sjeveroistočnom dijelu Slavonskog Broda na zemljištu Galovo nastavak sustavnih arheoloških istraživanja ranoneolitičkog naselja starčevačke kulture koje pripada njezinoj početnoj fazi razvitka – stupnju linear A. U dosadašnjim istraživanjima koja se provode već 16 godina, istraženo je 3 600 m². Radovi su obuhvatili iskop zemljišta u nastavku na prošlogodišnju istraženu površinu u južnom dijelu obredno-ukopnog prostora otkrivenog 1997. godine tijekom prvog istraživanja Galova. Istraživanja su otkrila još jednu malu grobnu jamu, jednakog oblika kao grobna jama otkrivena 2011. godine, s jednim ukopom i brojnim grobnim prilozima. Arheološka građa pripada vremenu stupnja linear A što potvrđuje da je sjeverni dio Hrvatske bio integralan dio središnjeg prostora starčevačke kulture, na kojem su podizana naselja u svim njezinim razvojnim stupnjevima (osim monokroma).

Ključne riječi: Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja, naselje, starčevačka kultura, rani neolitik, stupanj linear A
Key words: Slavonski Brod, Galovo, systematic archaeological excavation, settlement, Starčevo culture, Early Neolithic, Linear A

Tijekom srpnja 2012. godine Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je nastavak sustavnih arheoloških istraživanja na zemljištu Galovo u sjeveroistočnom dijelu Slavonskog Broda (k. č. br. 6207/4 k. o. Brod). Ova istraživanja provedena su u okviru znanstveno-istraživačkog projekta Instituta za arheologiju u Zagrebu *Prapovijesni identitet prvih zemljoradničkih populacija kontinentalne Hrvatske* (197-1970685-0681) čiji su voditelji dr. sc. Zorko Marković te suradnica dr. sc. Kornelija Minichreiter, znanstvena savjetnica (u mirovini).¹ Radovi su provedeni na osnovi Rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Slavonskom Brodu (Klasa UP/I-612-08/12-08/0211; Ur. br.: 532-04-09/5-12-2) od 9. srpnja 2012. godine. Arheološka istraživanja financirali su Ministarstvo kulture (ugovor br. 49-135-12, Ur. br.: 699-3/2012 od 3. srpnja 2012.) i Instituta za arheologiju iz Zagreba sa znanstveno-istraživačkim projektom *Prapovijesni identitet prvih zemljoradničkih populacija kontinentalne Hrvatske*.

Tijekom arheoloških istraživanja nastavljen je iskop u dijelu naselja koji pripada obredno-ukopnom prostoru otkrivenom 1997., tj. prve godine istraživanja. U svih osam kvadrantata ove je godine završeno istraživanje svih objekata (jame, rovovi, rupe od stupova).

Grobna jama 2012/2013

Iskop jame započet je na nivou prapovijesnog humusa/zdravice, koja se prije dvije godine pokazala kao izrazito tamna mrlja (oko 5x5 m) vrlo slična jami 2242/2243 koja se nalazi sjeverno uz nju i koja je istražena prošle godine.

U jami 2012/2013 već je u ovom početnom sloju uočena

¹ Stručna voditeljica radova bila je autorica ovih redaka, a u stručnoj ekipi sudjelovali su: dr. sc. Zorko Marković, viši znanstveni suradnik, i znanstvena novakinja Katarina Botić iz Instituta za arheologiju iz Zagreba, za tim Jesenka Miškiv, viši kustos (u mirovini) Muzeja Brodskog Posavlja iz Slavonskog Broda, te apsolvent arheologije Žan Budim iz Slavonskog Broda. Terenski iskop obavljalo je šest radnika iz Slavonskog Broda i Donje Vrbe. Zračno snimanje lokaliteta obavio je Josip Sudić iz Selne kod Slavonskog Broda.

izrazito velika gustoća ulomaka keramike i litike i to u zapadnom dijelu jame, dok je u istočnom dijelu gotovo bez nalaza. U tom zapadnom dijelu jame bilo je mnogo komada pečene zemlje već u prethodnom (gornjem) sloju.

U zapadnom dijelu jame već je u gornjem sloju bilo mnogo većih ulomaka keramike, među kojima se ističu ulomci grube keramike, ručke, lonci s »S« profilom i otiscima prstiju po rubovima. Ukrasi na loncima grube keramike bili su izvedeni različitim tehnikama. Utiskivanjem nokta ili vrhovima prstiju izveden su okomiti nizovi »štipanih« motiva (otisak klase ili plastični klas) ili vodoravni nizovi naizmjenično »štipanih« motiva s dva prsta. Neki su lonci bili ukrašeni plastičnim modeliranjem i to trakama s otiscima prsta ili s nalijepljenom velikom plosnatom bradavicom. Među finom keramikom nađene su zdjele na nozi i ulomci fine tanke keramike crvene boje, po površini prevučene slipom.

U donjim slojevima zapadnog dijela jame, gdje je bila izrazito crna zemlja, nađeni su ostaci ljudskih kostiju koje su bile jako fragmentirane, pa će možda analize dati detaljnije podatke o pokojniku. Čini se da je kostur ležao u smjeru sjeveroistok – jugozapad. S obzirom na to da se nalazio blizu zapadnog ruba jame, najvjerojatnije je ležao na lijevom boku licem okrenut prema sredini jame, tj. prema istoku. Ispred kostura s njegove istočne strane (prema sredini jame) nađene su brojne noge i dijelovi posuda na nozi fine izradbe s crvenom prevlakom (slip) i oslikanih uzoraka. Ovdje su nađeni ulomci većih lonaca grube izradbe, kao i brojne kamene izrađevine (oruđe i oružje), a među njima se ističu i fino glaćane male sjekire (klinovi). Kao prilog pokojniku nađeni su još i noge žrtvenika, dio utega i dio diska s rupom koji je mogao služiti kao pršljen za vreteno ili kao dio ogrlice. Na više mjesta u blizini kostura nađene su sitne životinske kosti među kojima ima i sitnih spaljenih kosti.

S istočne strane (kostura), dakle na sredini jame, na dva su mjesta nađene grudice okera i to kod glave i kod stopala skvrčenih nogu.

U sjeveroistočnom dijelu jame bila su dva »žrtvena stola«, međusobno udaljena 20 cm, i to sjeverni dimenzija 25x18 cm te

Sl. 1 Slavonski Brod, Galovo, istraženi teren 2012. godine (snimio iz zraka: J. Sudić).

Fig. 1 Slavonski Brod, Galovo, the surface excavated in 2012 (aerial photo: J. Sudić).

južni dimenzija 25x20 cm. Ovakvi mali »žrtveni stolovi« imali su stajaču, precizno zaravnjenu plohu samo na gornjoj strani, dok je na donjoj strani ostala nezagladena. Ovo ukazuje na njihovu funkciju kao podloška ili malog »stolića« za postavljanje najvjerojatnije malih kulturnih predmeta.

Grobna jama 2012/2013 po svom obliku bila je skoro kružnog tlocrta dimenzija: sjever – jug 4,55 m i istok – zapad 4,20 m, nejednake dubine, okomitih stijenki, ukopana do 45 cm u zdravicu. Na jugoistočnoj strani bile su dvije stepenice (ulaz), gornja visine 8 cm i donja visine 18 cm. Po svojem rubnom dijelu bile su gusto nanizane rupe od manjih stupova koje su držale krovnu konstrukciju. Isto tako je i unutrašnjost bila ispunjena brojnim ukopanim rupama od većih i manjih stupova, što ukazuje da je krovna konstrukcija bila više puta obnavljana.

Grobna jama imala je pet plitko ukopanih prostora na svojem dnu:

- sjeverozapadni prostor dimenzija 164x125 cm;
- zapadni prostor 100x120 cm;
- jugozapadni prostor 155x80 cm;
- jugoistočni prostor (stepenice) 220x150 cm;
- sjeveroistočni prostor 220 x 166 cm.

U sjeverozapadnom dijelu jame gdje su nađeni ostaci ljudskog ukopa bila je ukopana duboka ljevkasta jama 74x70 cm, ukopana 40 cm od razine dna jame. Ovo je za sada prvi nalaz duboko ukopane jame ispod ljudskog kostura u grobnoj jami.

Datacije ostataka ugljena iz grobne jame 2012/2013 obavljene u Institutu »Ruđer Bošković« u Zagrebu su sljedeće:²

² Dataciju ugljena napravila je dr. sc. Ines Krajcar Bronić metodom ^{14}C u Laboratoriju za mjerenje niskih radioaktivnosti Zavoda za eksperimentalnu fiziku u Institutu »Ruđer Bošković« iz Zagreba. Sve analize ugljena iz dosadašnjih istraživanja obavljaju se u sklopu znanstveno-istraživačkog projekta Prapovijesni identitet prvih zemljoradničkih populacija kontinentalne Hrvatske na kojem je dr. sc. Ines Krajcar Bronić stalna suradnica.

Z-5043, Slavonski Brod, Galovo, grobna jama 2013, kv. J/6a, dubina 95,44 – 95,31 m n.v., 6360-6289 cal BC (68.2%), median 6228 cal BC.

Z-5044, Slavonski Brod, Galovo, grobna jama 2013, kv. J/6b, dubina 95,20 – 95,07 m n.v., 6076-5765 cal BC (68.2%), median 5952 cal BC.

Prema ovoj dataciji grobna jama 2012/2013 pripadala bi okvirno prvoj fazi izgradnje naselja od 6 100. do 5 700. godine pr. Kr.

Polukružna ograda 2194/2195

Jugoistočno od grobne jame 2012/2013 nađen je jarak od polukružne ograde 2194/2195. Jarak ograde bio je ukopan tlocrtno u obliku polukruga od sjevera prema jugu, sa završecima na sjeveroistočnoj i jugoistočnoj strani. Luk je otvoren prema istočnoj strani i vjerojatno je ogradićao nešto u prostoru istočno od njega (neistraženi dio terena). Jarak se protezao u dužini od 7 m. Širina jarka (pravcem istok – zapad) bila je od 33 cm do 68 cm, a dubina od površine prapovijesnog naselja oko 20 cm. Rupe od stupova bile su ukopane u dno jarka od 5 cm do 20 cm (ovisno o veličini stupa). Stupovi su bili ukopani naizmjenično i to po jedan, pa tri manja, pa tri manja, četiri manja, jedan mali, dva manja, i dva srednja u međusobnim razmacima od 25 do 35 cm. Na sjevernom završetku polukružne ograde bilo je dvostruko ojačanje koje su činila dva veća stupa, a isto tako je ojačanje bilo i na njezinu južnom završetku. Vrlo slično ovoj ogradi bila je izgrađena i polukružna ograda 7 u sjeverozapadnom dijelu obredno-ukopnog prostora koja je ogradićala grobnu jamu 15 s jednim pokojnikom.

U prostoru istočno od polukružne ograde nađeni su nizovi rupa od većih stupova promjera od 34 cm do 62 cm, ukopani od 26 cm do 42 cm. Tri niza stupova idu od polukružne ograde ravno prema istoku u neiskopani dio terena.

Sl. 2 Slavonski Brod, Galovo, grobna jama 2012/2013 u tijeku istraživanja (snimila: K. Minichreiter).

Fig. 2 Slavonski Brod, Galovo, grave pit 2012/2013 during the excavation (photo: K. Minichreiter).

Sl. 3 Slavonski Brod, Galovo, grobna jama 2012/2013, zapadni prostor u jami iznad kostura prekriven ulomcima keramike (snimila: K. Botić).

Fig. 3 Slavonski Brod, Galovo, grave pit 2012/2013, the western space in the pit above the skeleton covered with potsherds (photo: K. Botić).

Sl. 4 Slavonski Brod, Galovo, jarak s rupama od stupova polukružne ograde 2194/2195 (snimila: K. Minichreiter).

Fig. 4 Slavonski Brod, Galovo, ditch with post-holes of the semicircular fence 2194/2195 (photo: K. Minichreiter).

Sl. 5 Slavonski Brod, Galovo, ulomak zdjele slikane linearnim motivima (snimila: K. Minichreiter).

Fig. 5 Slavonski Brod, Galovo, fragment of a bowl decorated with painted linear motifs (photo: K. Minichreiter).

Namjena ove polukružne ograde i nizova ukopanih stupova moći će se razjasniti u nastavku istraživanja ovoga obredno-ukopnog prostora tijekom narednih godina.

Svi objekti prema pokretnom arheološkoj građi (keramika, litika) pripadaju, kao i u dosadašnjem dijelu istraženog naselja, početnom stupnju razvitka starčevačke kulture – stupnju linear A.

Literatura

- Minichreiter, K. 2007, *Slavonski Brod, Galovo, deset godina arheoloških istraživanja*, Monographiae Instituti Archaeologici 1, Zagreb.
 Minichreiter, K. 2012, Galovo, Slavonski Brod, arheološka istraživanja u 2011. g., *Annales Instituti Archaeologici*, VIII, 18–22.
 Minichreiter, K., Botić, K. 2010, Early Neolithic burials of Starčevo culture at Galovo, Slavonski Brod (Northern Croatia), *Documenta Praehistorica*, XXXVII, 105–124.

Summary

In July 2012 the Institute of Archaeology in Zagreb resumed the archaeological excavations at the site of Galovo in the north-eastern part of Slavonski Brod. The site belongs to an Early Neolithic settlement of the Starčevo culture from the incipient—Linear A—phase of its evolution. The investigations have been carried out for the last 16 years, covering a total of 3600 m². The work focused on the excavation in the trench abutting on the surface excavated in the previous year in the southern part of the ritual-burial area discovered in 1997, the first excavation season at Galovo. The excavations yielded another small grave pit, of the same shape as the grave pit discovered in 2011, with a single burial and a number of grave goods. The archaeological material belongs to the Linear A phase, corroborating the thesis that northern Croatia formed part of the core area of the Starčevo culture, where settlements were built throughout its evolutionary phases (with the exception of the Monochrome phase).

Sl. 6 Slavonski Brod, Galovo, dio priloga uz pokojnika (snimila: K. Minichreiter).

Fig. 6 Slavonski Brod, Galovo, part of the goods with the deceased person (photo: K. Minichreiter).

Sl. 7 Slavonski Brod, Galovo, dio kamenih izrađevina s kojima je pokojnik bio prekriven (snimila: K. Minichreiter).

Fig. 7 Slavonski Brod, Galovo, part of the stone artefacts covering the deceased person (photo: K. Minichreiter).